

Ірина МОСТОВЕНКО,
вчитель початкових класів,
вчитель-методист ЗОШ № 284, м. Київ

Виховання обдарованої дитини в початкових класах

Обдарованими називають тих дітей, котрі завдяки своїм здібностям демонструють високі досягнення в одній або кількох сферах: інтелектуальній, організаторській, художній, спортивній тощо. Розрізняють *загальну й спеціальну обдарованість*. *Перша* виявляється в оволодінні всіма видами діяльності, для успішного здійснення яких необхідні певні розумові якості. Наприклад, спостережливість потрібна художнику і письменнику, лікареві і вчителю; їм та представникам багатьох інших професій потрібні також гнучкий розум, неабияка зорова пам'ять, уміння аналізувати життєві ситуації. *Спеціальна обдарованість* пов'язана з певними видами діяльності, де вона найбільше розвивається. Наприклад, музичний слух, почуття ритму – в музиканта, оцінка пропорцій – у художника, педагогічний такт – у вчителя.

Такими рисами наділені багато дітей. Якщо талант – рідкість, то обдаровані діти – явище поширене. Звідси – висновок про необхідність своєчасно знайти, зберегти й розвинути в дітях здібності, обдарованість.

Природні нахили яскраво виявляються ще в ранньому дитинстві в іграх дітей. Відомо, що Т.Г.Шевченко змалку любив ліпити з глини, малювати, згодом – списувати вірші у саморобні, оздоблені візерунками книжечки.

Вже в дошкільному віці важливо виявити обдаровану дитину. Чим більше запитань "чому", тим вищий її творчий потенціал, тим обдарованіша вона. Відсутність таких запитань – тривожний сигнал для батьків і педагогів.

Обдарована малеча в молодших класах відрізняється від своїх однолітків багатою уявою, фантазією, чудовою пам'яттю, мовою, значним запасом слів, посидючістю.

Батькам і педагогам слід створити умови для розвитку обдарованої дитини, але не насаджувати їй своїх захоплень, не культивувати необхідності будь-що досягти неперевершених результатів, не перевантажувати. Бо це може спричинити психічне захворювання або розвинути в дитині пихатість і претензійність.

Головна проблема обдарованої дитини – спілкування з однолітками, яких вона випередила в розвитку. Дитина стає вигнанцем серед однолітків. Вона може розчаруватися в собі або "заземлити" свої здібності.

Важливий принцип виховання обдарованої дитини – озброєння її знаннями та вміннями, які знадобляться у житті й допоможуть вихованцеві посісти гідне місце в суспільстві.

Про це дбають учителі нашої початкової школи.

Перш за все ознайомлюємо учнів з різноманітною діяльністю людини, проводимо екскурсії на хлібоком-

бінат, кондитерську фабрику "Рошен", у пожежну частину, на завод ялинкових іграшок, завод "Кока-кола", до музею аптеки та ін. Ці відвідини не залишають нікого байдужими.

Потрібні для творчості барви, звуки обдаровані діти знаходять у спілкуванні з природою. Природа пробуджує мислення, уяву, фантазію. Цьому сприяють наші постійні екскурсії в парк Партизанської слави, Ботанічний сад, планетарій.

Творча думка та уява розвиваються також під впливом літератури. Цьому допомагають наші відвідини до бібліотеки, зустрічі з працівниками редакції дитячих журналів, культпоходи до театрів, музеїв.

Відомо, що видатні вчені змалку були схильні до читання наукових книжок. А майбутні поети – Анна Ахматова, Марина Цветаєва, Леся Українка – зачитувалися "дорослими" творами.

Необхідно тактовно, делікатно розвивати в дитині інтерес, навчати терпіння, заохочувати працювати старанно, завершувати розпочате; намагатися зменшити надмірну вразливість обдарованої малечі, вчити гідно програвати і не сприймати невдачу, як трагедію; володіти емоціями, робити все, щоб дитина не занижувала своєї самооцінки і водночас не виставляла напоказ свої здібності.

Обдарована дитина, як правило, сама заявляє про себе, ускладнюючи життя часто самовпевнених і консервативних дорослих. Адже кожна розумово повноцінна дитина – по-своєму талановита, і вчитель має проникнути у внутрішній світ кожного учня. Задля цього проводимо щороку місячник початкової школи "Кожна дитина талановита" (Див. журнал "Початкова школа" № 3 за 2010 рік).

Один зі способів розвитку творчих здібностей – театральна-ігрова діяльність на уроках і в позаурочний час. Театральна-ігрова діяльність дає змогу дитині творчо виявити себе. Вона поєднує театралізовані ігри: режисерські, ігри-драматизації та імпровізації, інсценізації художніх творів під час літературних свят, концертів, дитячих вистав, виховних годин тощо.

Працюючи з обдарованими дітьми на уроках у початковій школі, ми **використовуємо нові, сучасні технології** (форми, методи та прийоми навчання), а саме: виконання практичних робіт, застосування опорних сигналів, метод співпраці та співтворчості, метод взаємоперевірки учнів, диференційоване навчання, різнорівневий індивідуальний підхід, застосування проблемно-пошукового методу, створення проблемних ситуацій, метод самостій-

ного розв'язання розрахункових і логічних задач, застосування алгоритмів, використання імітаційних і неімітаційних ігор.

У розробках уроків враховуємо не тільки зміст навчального матеріалу, а й вікові особливості учнів, рівень їхньої підготовленості, пізнавальної самостійності. Перевірка знань учнів шляхом виконання тестових завдань дає змогу бачити й оцінювати навчальні досягнення слабких, середніх, сильних, а також обдарованих учнів за 12-бальною системою оцінювання. Прагнемо, щоб наша система роботи з обдарованими дітьми в умовах загальноосвітньої школи сприяла формуванню в них інтелектуальних і творчих здібностей.

Поради вчителям для успішної роботи з обдарованими дітьми

1. Використовуйте у своїй роботі систему пошуку обдарованих і талановитих дітей.

2. Виявляйте здібності учня.

3. Вносьте зміни до поурочних і тематичних планів, передбачаючи цілеспрямовану роботу з кожною обдарованою дитиною.

4. Використовуйте на уроках мотиваційні установки, які орієнтують учнів на навчання "хочу все знати", а не "хай мене навчать".

5. Застосовуйте на уроках самостійні творчі завдання пошукового характеру.

6. Поєднуйте навчальні знання з науковим пізнанням: експериментуванням, спостереженням у природі, аналізом природних явищ.

У вихованні обдарованих дітей особлива відповідальність лягає на сім'ю. Найчастіше вони зростають в інтелегентних сім'ях. І справа тут зовсім не в особливих генах – природа обдарувала всіх дітей. Справа – у родинній атмосфері, у системі родинних цінностей.

Поради батькам:

а) заняття з дитиною вдома – відповідайте на запитання дитини, обговорюйте разом різні проблеми, читайте з дитиною книжки, відгадуйте загадки, розв'язуйте кросворди, ребуси і вигадуйте свої власні; малюйте, ліпіть, вирізайте ножицями, беріть участь у грі, конструюванні, разом із дитиною виконуйте домашню роботу, разом дивіться дитячі телепередачі та обговорюйте їх, слухайте музику, влаштовуйте разом із дитиною виставки її робіт, допомагайте збирати різні колекції відповідно до її інтересів, залучайте дитину до тих видів занять, які цікавлять вас (колекціонування, рукоділля, гра на музичних інструментах, у шахи, робота по дереву тощо), записуйте ідеї, висловлювання, твори, вірші, оповідання дитини;

б) спільний час поза домом – відпочивайте на повітрі у вихідні дні, гуляйте, ходіть до парку, виїжджайте за місто, проводьте з дитиною свою відпустку, займайтеся з нею спортом, фізичними вправами, ходіть на стадіон, відвідуйте спортивні змагання, влаштовуйте спільні походи до театрів, музеїв, на виставки, відвідуйте бібліотеку кінотеатри тощо;

в) стимуляція творчої активності дитини: заохочуйте бажання дитини досліджувати навколишній світ, допома-

гайте дитині в пошуку інтелектуальних особистостей серед ровесників і дорослих, з якими вона хоче обговорювати цікаві їй проблеми (влаштовуйте зустрічі, запрошуйте їх до себе додому, ходіть у гості), заохочуйте потяг дитини до активного навчання, допомагайте їй набути необхідних умінь, знань, навичок, показуйте дитині, що ви цінуєте її досягнення, поважаєте її особистість, інтереси, якщо навіть ви не завжди їх поділяєте.

Сучасним батькам нелегко: бракує часу, вони зайняті на роботі, не вистачає методичних матеріалів і відповідної літератури, практичних посібників для розвитку творчості дітей.

Однак подумайте, чи всі можливості реалізовані? Використовуйте кожну хвилину спілкування з дитиною для підтримки стимулювання, розкриття її творчого потенціалу. Для цього грайте з дитиною в слова; запропонуйте скласти оповідання з використанням, наприклад, слів "весна", "свято", "погода". Складати їх можна на прогулянці, дорогою до магазину, візьміть будь-яку домашню річ і разом із дитиною придумайте декілька нових (4–5 способів) її використання, крім основних; пограйте у гру "На що схоже?" Запропонуйте дитині сказати, на що схожі за формою та барвою листок або хмарка, чи інший предмет, явище, яке дитина спостерігає в цей момент. Разом придумайте і назвіть неіснуючу домашню тварину, використовуючи характеристики відомих домашніх тварин. Обговорюйте вподобані вами телевізійні фільми. Разом придумайте кілька нових сюжетів для відомих героїв. Проаналізуйте правдоподібність цих сюжетів і співвіднесіть їх зі своїм особистим досвідом. Запитуйте дитину, наприклад: "Що відбудеться якщо..." тощо. Обдаровані діти завжди у пошукові нових цікавих знань, але у нас дуже мало можливостей дістати відповідні (спеціально виготовлені) розвивальні матеріали. Тому для розвитку уяви дитини, дослідницької активності та практичних умінь необхідно спільно з дитиною спостерігати за зірками, вивчати астрономію на посильному для дитини рівні; знайдіть можливість разом відвідати планетарій. Поговоріть на тему – чи є життя на інших планетах, про НЛО, фантазуйте. Вивчайте нове ремесло, рукоділля, до якого ваша дитина виявляє інтерес. Учність з дитиною. При цьому слід враховувати, що обдаровані діти, як правило, не визнають стереотипів розподілу "жіночих" і "чоловічих" занять. Придумайте з дитиною сценарій нового мультфільму. Читайте та обговорюйте матеріали з дитячих журналів, слухайте дитячі радіопередачі, збагачуйте знання про тварин, рослини.

Тільки тоді система роботи, орієнтована на виховання обдарованої дитини, позитивно вплине на пробудження та розвиток її природних задатків.

Отже, дорослі (вчителі та батьки) повинні допомогти дитині відкрити її життєве покликання, реалізувати себе як особистість. Вони не мають права втратити обдаровану дитину, бо, втрачаючи талант і здібності, втрачають її майбутнє. Саме тому дорослим слід бути терплячими, безмежно вірити в дитину, тоді вона виросте справді творчою людиною.